

УДК 378.4.091

В. М. Швирка

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТРЕНДИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТІ

Забезпечення високої якості освіти у вищій школі є провідним пріоритетом освітньої політики Української держави.

Сучасні вимоги до розбудови національної професійної школи відповідно до очікувань суспільства повинні передбачати, насамперед, ефективну підготовку спеціалістів високого класу в різних сферах. Без сумніву, навчання й виховання у закладах вищої освіти буде якісним, якщо буде якісний зміст навчально-методичного забезпечення; будуть використовуватись сучасні форми, методи й засоби організації навчально-виховного процесу із залученням інноваційних технологій; буде постійного підвищуватись педагогічна майстерність викладачів вишу, зокрема у сфері використання ІКТ технологій; ЗВО буде керувати висококваліфікована команда управлінців тощо.

Все це можливо за умови врахування й реалізації основних освітніх трендів майбутнього.

Проблемі якості освіти присвячені роботи Н. Батеко, П. Дмитренко, Г. Клімова, К. Коваль, П. Саух, М. Тализін, А. Токман, Т. Хоруженко та ін.

Поняття «якість вищої освіти», чинники її забезпечення, параметри, інструменти ідентифікації та забезпечення якості вищої освіти висвітлено в працях В. Зайчук, Ю. Зінковського, Р. Кучми, В. Лугового, Г. Мірського, Ж. Таланової, А. Хледнікової, Я. Яхніна.

Питання розвитку університетської освіти України з урахуванням європейського досвіду розробляли В. Бобрицька, К. Гнезділова, М. Євтух, В. Москаленко, В. Огнев'юк, В. Прошкін, М. Степко.

В останні часи питанням забезпечення й оцінювання якості вищої освіти присвячені дисертації О. Бурлакової, Є. Володимирської, С. Григанської, В. Ткача, Т. Хоруженко та ін.

Світові тенденції (тренди) у розвитку вищої освіти розглядали зарубіжні вчені – Г. Беккер, П. Друкер, Б. Кларк, А. Сміт, К. Терлоу, Е. Тоффлер, Ф. Фукуяма, Й. Шумпетер та ін.

Аналіз наукових вітчизняних і зарубіжних праць свідчить про актуальність даної проблеми та постійного подальшого її дослідження.

Мета статті розглянути проблему підвищення якості освіти через використання сучасних освітніх трендів.

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року зазначено, що одним із ключових напрямків державної освітньої політики має стати підвищення якості освіти. Серед основних проблем, які стримують розвиток, не дають можливості забезпечити нову

якість освіти, адекватну нинішній історичній епосі, крім інших, перераховані й такі:

- недостатня відповідність освітніх послуг вимогам суспільства, запитам особистості, потребам ринку праці;
- повільне здійснення гуманізації, екологізації та інформатизації системи освіти, впровадження у навчально-виховний процес інноваційних та інформаційно-комунікаційних технологій;
- відсутність системи мотивацій і стимулювання інноваційної діяльності в системі освіти, нівелювання ризиків у зазначеній діяльності [6].

З огляду на те, що в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Національній доктрині розвитку освіти та інших законодавчих документах велика увага приділяється якості національної освіти й приведення її у відповідність до європейських стандартів, у вітчизняній науці розгорнувся науковий дискурс стосовно поняття «якість вищої освіти».

Так «Національний освітній глосарій: вища освіта» дає таке тлумачення: «Якість вищої освіти (Quality in Higher Education) – рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти. Якість вищої освіти є ключовим поняттям Болонського процесу. З метою її забезпечення розроблено Рамку кваліфікацій Європейського простору вищої освіти (2005 р.), Стандарти та рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (2005 р.), утворено Європейську асоціацію забезпечення якості вищої освіти (2004 р.) та Європейський реєстр забезпечення якості вищої освіти» [5].

В Законі України «Про вищу освіту» «якість вищої освіти» розглядається як відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом вищої освіти та/або договором про надання освітніх послуг [2].

Слід зазнати, що в науковій літературі існує декілька підходів до визначення цього поняття:

Г. Клімова [3] наголошує на трьох елементах якості вищої освіти: якість потенціалу вищої освіти, якість процесу вищої освіти і якість результату вищої освіти. Якість потенціалу вищої освіти виражається в таких характеристиках, як якість освітнього стандарту, якість освітніх програм, якість матеріально-технічної та інформаційно-методичної бази, якість науково-педагогічних кадрів, якість викладання (навчального процесу, педагогічної діяльності), якість наукових досліджень, якість підготовки абітурієнтів і студентів, якість виховання тощо. Якість процесу вищої освіти – це якість технології освіти, використання активних форм навчання, контролю освітнього процесу, якість мотивації викладацького складу на творчість і ефективність педагогічної роботи, якість ставлення студентів до освіти, інтенсивність освітнього процесу,

управління освітою, методи презентації знань. Якість вищої освіти характеризує також результат освітньої діяльності: усвідомлення професіоналізму, розпізнання і реалізація індивідуальних здібностей і особливостей, задоволення вимог споживачів, працевлаштування, кар'єра і зарплатня, оволодіння методологією самоосвіти, наявність гарантії застосування отриманих знань і практичних навичок з вигодою для дипломованого спеціаліста.

У своїй роботі «Сучасні системи управління якістю вищої освіти в контексті вимог Болонського процесу» Р. Кучма звертає увагу на те, що якість вищої освіти це збалансована відповідність освіти (результату, процесу, освітньої системи) визначеним потребам, цілям, вимогам, нормам (стандартам), що відповідають необхідності сучасного суспільного розвитку. Також він наголошує, що якість вищої освіти складається з якості таких компонентів, як: якість викладання (навчального процесу, педагогічної діяльності), якість науково-педагогічних кадрів, якість освітніх програм, якість матеріально-технічної бази та інформаційно-освітнього середовища, якість абітурієнтів, якість наукових досліджень, якість управління освітою тощо [4, с. 90].

Ми згодні з позицією Ю. Романенко, що якість вищої освіти – це «узагальнений системний показник розвитку особистості, навчального закладу, освітнього середовища в окремій галузі освіти та часовому вимірі, який ґрунтується на:

- об'єктивних результатах діагностичних вимірів рівня засвоєння змісту вищої освіти за чинними державними програмами й стандартами освіти;
- аналізі явищ і властивостей суб'єктів освітнього процесу;
- забезпеченні (науково-методичному, матеріально-технічному, фінансовому, кадровому тощо) системи вищої освіти, що відповідає цілям освіти, стратегії її розвитку в контексті вітчизняних і світових тенденцій, а також закономірностей менеджменту освіти на різних рівнях управління і встановлює результат досягнень об'єкта в будь-якій галузі» [7].

Значно підвищити якість вищої освіти покликані сучасні освітні тренди.

Тренд (від англ. trend – тенденція) – основна тенденція зміни часового ряду.

О. Алексєєва наголошує, що «тренди в освіті – це перспективні зміни в освітньому середовищі, що очікуються в найближчому та віддаленому майбутньому.

Тренди в освіті – це тенденції в її зміні. Говорячи про сучасні освітні тренди, варто визначити основні моменти, що впливають на зміни, і розглядати напрями цих змін.

У сучасному суспільстві для того, щоб зробити правильний прогноз майбутніх змін і правильно визначити стратегію, яка буде гарантом перемоги в конкурентній боротьбі, необхідно визначити останні тренди

та тенденції. Це здійснюється за допомогою трендспоттингового аналізу» [1, с. 19–20].

Тренди в освіті покликані створювати нові умови й активні методики навчання, які є основою освітньої парадигми. Допомогати суспільству готувати критично мислячу і функціонально грамотну особистість, здатну до безперервного оновлення своїх знань, швидкого переучування і зміні області застосування своїх здібностей для успішного життя в мінливому світі.

О. Алексєєва наголошує, що «основні тренди в освітньому середовищі спрямовані на реалізацію таких принципів:

- рівні можливості для всіх;
- співробітництво;
- відкритість;
- персоналізація;
- практикозорієнтованість;
- самостійність;
- неперервність» [1, с. 26–27].

За результатами трендспоттингового аналізу ми дійшли висновку, що найбільш актуальними й корисними освітніми трендами, які реально здатні підвищити якість освіти, є тренди, представлені голландським вченим Кейсом Терлоу [8]. Він виділяє десять освітніх трендів, серед яких:

- *підвищення продуктивності* (performance improvement) – студенти навчаються домагатися практичного результату;
- *конструктивізм* – викладання орієнтується на вже наявні у студентів знання та навички, але перед ними ставляться складні завдання, щоб розвивати професійні навички, які знадобляться молодим випускникам на робочому місці;
- *системний підхід і кулуарне навчання* – викладач при роботі зі студентами організовує систему збору, зберігання та обміну важливою інформацією, а також експертними знаннями;
- *створення системи підтримки якості освіти* (performance support) – забезпечує її учасникам різні рівні доступу до інформації тоді, коли це необхідно;
- *технологія e-learning* – вбудовування в навчальний процес інструментів навчання онлайн;
- *навчання в неформальній обстановці* (informal learning) – неофіційні, незаплановані, часом спонтанні способи отримання знань і навичок;
- *соціальні медіа* – використання в навчанні блогів, Wiki, подкастів, соціальних закладок, YouTube тощо;
- *освітні ігри* (гейміфікація) – серйозні освітні ігри для самих різних навчальних областей;
- *learning sciences* (пов'язаний з методикою викладання природничих наук) – робота з реальними проблемними ситуаціями;

- *мобільна освіта (BYOD)* – включає в себе мобільні навчальні платформи, а також використання в навчанні можливостей планшетів, смартфонів тощо.

Крім того, необхідно назвати й такі тренди:

- *персоналізація навчання* – швидкість навчання і завдання, які отримує студент, залежать від його рівня, а не рівня групи;

- *storytelling* – коли про складне розказують просто – на прикладі життєвої історії відомої людини, чи уривку з фільму;

- *челендж* – зі студентів формується команда, яка виконує певні завдання, набирає бали, змагається;

- *«перевернутий клас»* – студенти самостійно опрацьовують новий матеріал з відеоуроків, які вони переглядають вдома;

- *порційне навчання* – «капсули знань», які можна освоїти за 10-15 хвилин

- *STEM-освіта* – міждисциплінарний підхід у побудові навчальних програм закладів освіти різного рівня;

- *threshold knowledge* (порогові знання) – викладання має ґрунтуватися не на численних прикладах і завданнях, а на контрінтуїтивних концептах;

- *бріколаж* – використання для навчання всього, що завгодно, крім спеціально створених інструментів на кшталт підручників;

- *МООС* – масовий відкритий онлайн-курс;

- *LMS (Learning Management System)* – платформи для організації навчання, його методичної та організаційної підтримки (Moodle, Blackboard, eFront, 1С–Битрикс);

- *педагогічний дизайн приміщень, СОУП* – приміщення має налаштувати на навчання, кожний куток має бути «живим» і дієвим. СОУП – створення відкритого простору для самостійного навчання, відпочинку, спілкування (як коворкінг);

- *медіаграмотність, критичне мислення* – уміння шукати, сприймати та адекватно оцінювати інформацію, визначати власну позицію, аргументувати її;

- *віддалена колаборація* – підготовка студентів до вимог ринку праці. Розвиток умінь працювати в команді віддалено, опанування відповідними інструментами.

- *змішане навчання (Blended learning)* – персоналізоване усвідомлене навчання не тільки в аудиторії, а й у будь-якому місці, у будь-який час у будь-яких форматах відповідно до потреб учня.

Таким чином, впровадження сучасних освітніх трендів в роботу університетів дасть можливість підвищити якість вищої освіти та втілити в життя стратегічні напрями розвитку освіти серед яких:

- реформування системи освіти, в основу якої покладатиметься принцип пріоритетності людини;

- розвиток наукової та інноваційної діяльності в освіті, підвищення якості освіти на інноваційній основі;

- інформатизація освіти, вдосконалення бібліотечного та інформаційно-ресурсного забезпечення освіти і науки [6].

Представлені сучасні освітні тренди надають можливість закладам вищої освіти виховувати людину інноваційного типу мислення, проектувати акмеологічний освітній простір з урахуванням інноваційного розвитку освіти, запитів особистості, потреб суспільства і держави.

Безумовно, освітні тренди відіграють значну роль у розвитку сучасної освіти. Однак рішення про доцільність їх застосування у зв'язку з підвищенням якості освіти слід приймати з урахуванням загальних стратегічних цілей розвитку освіти загалом і конкретного вишу зокрема.

Отже, якісна освіта з урахуванням сучасних освітніх трендів, є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства, консолідації усіх його інституцій, гуманізації суспільно-економічних відносин, формування нових життєвих орієнтирів особистості.

Список використаної літератури

- 1. Алексєєва О. Р.** Трендспоттинг та професійне майбутнє сучасного фахівця : навч.-метод. посібник / О. Р. Алексєєва. – Старобільськ, 2017. – 120 с.
- 2. Закон** України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
- 3. Клімова Г. П.** Підвищення якості освіти – пріоритетний напрямок реформування вищої школи України [Електронний ресурс] / Г. П. Клімова. – Режим доступу: <http://ndipzir.org.ua/wpcontent/uploads/2014/11/Klimova.pdf>.
- 4. Кучма Р. М.** Сучасні системи управління якістю вищої освіти в контексті вимог Болонського процесу / Р. М. Кучма // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. – 2010. – Вип. 94-96. – С. 87–93.
- 5. Національний** освітній глосарій: вища освіта. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ihed.org.ua/images/biblioteka/glossariy_Visha_osvita_2014_tempus-office.pdf.
- 6. Національна** стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року від 25.06.2013 р. №344/2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
- 7. Романенко Ю. А.** Якість вищої освіти : суть поняття [Текст] / Ю. А. Романенко // Педагогіка і психологія. – 2010. – Т. VI. – № 6. – С. 49–54.
- 8. Терлоу К.** Тренды, меняющие пространство образовательных технологий: вызов высшему образованию [Електронний ресурс] / Терлоу Кейс. – Режим доступу: URL:<https://www.hse.ru/news/media/63841790.html>.

Швирка В. М. Сучасні освітні тренди як інструмент підвищення якості освіти в університеті

У статті, на основі законодавчих актів і наукового вітчизняного дискурсу, представлений аналіз поняття «якість вищої освіти». Розглянуто різні підходи до формулювання цієї дефініції. Якість вищої освіти трактується як узагальнений системний показник розвитку особистості, навчального закладу, освітнього середовища. Охарактеризовані поняття «тренд» і «освітні тренди». Освітні тренди розглядаються як перспективні зміни в освітньому середовищі, які очікуються в найближчому і віддаленому майбутньому. Позначені принципи реалізації освітніх трендів.

Проведено трендспоттинговий аналіз. Перераховано освітні тренди, які потенційно можуть сприяти підвищенню якості вищої освіти.

Відзначено, що тренди відіграють значну роль у розвитку сучасної освіти. Однак рішення про доцільність їх застосування в освітньому процесі слід приймати з урахуванням загальних стратегічних цілей розвитку освіти.

Ключові слова: вища освіта, якість вищої освіти, тренд, освітні тренди.

Швырка В. Н. Современные образовательные тренды как инструмент повышения качества образования в университете

В статье, на основе законодательных актов и научного отечественного дискурса, представлен анализ понятия «качество высшего образования». Рассмотрены различные подходы к формулировке этой дефиниции. Качество высшего образования трактуется как обобщенный системный показатель развития личности, учебного заведения, образовательной среды. Охарактеризованы понятия «тренд» и «образовательные тренды». Образовательные тренды рассматриваются как перспективные изменения в образовательной среде, которые ожидаются в ближайшем и отдаленном будущем. Обозначены принципы реализации образовательных трендов.

Проведен трендспоттинговый анализ. Перечислены образовательные тренды, которые потенциально могут способствовать повышению качества высшего образования.

Отмечено, что тренды играют значительную роль в развитии современного образования. Однако решение о целесообразности их применения в образовательном процессе следует принимать с учетом общих стратегических целей развития высшего образования.

Ключевые слова: высшее образование, качество высшего образования, тренд, образовательные тренды.

Shvyrka V. Modern Educational Trends as a Tool for Improving the Quality of Education in University

The article, on the basis of statutes and domestic scientific discourse, presents an analysis of the concept “quality of higher education”. Various approaches to the formulation of this definition are considered. The quality of higher education is interpreted as a generalized consistent indicator of the development of a person, an educational institution, and an educational environment. The concepts of “trend” and “educational trends” are characterized. Educational trends are viewed as promising changes in the educational environment that are expected in the near and distant future. Educational trends are viewed as promising changes in the educational environment that are expected in the near and distant future. Principles for the implementation of educational trends are designated.

Trendspotting analysis is conducted. Educational trends that could potentially contribute to improving the quality of higher education are listed.

It is noted that trends play a significant role in the development of modern education. However, the decision on the appropriateness of their use in the educational process should be made with taking into account the overall strategic goals of higher education development.

Key words: higher education, quality of higher education, trend, educational trends.

Стаття надійшла до редакції 29.09.2018 р.

Прийнято до друку 26.10.2018 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Савченко С. В.